

Open Hof Culemborg, 12 maart 2023, 3e zondag van de 40-dagentijd

Lezingen: Exodus 17: 1-7 en Johannes 4: 5-42

Thema: 'Levensdorst'

Voorganger: ds. Klaas Holwerda

Alexandre Lettnin, *Levend water*
(2000, ets en aquatint op Sallandpapier)

Geliefden in onze Heer, Jezus Christus,

Paulus had er ook al weet van. Ik bedoel: van dat oeroude joodse verhaal van een watergevende rots die in de woestijn met de kinderen van Israël meetrok (1 Kor.10:4). Dat staat in de brieflezing voor vandaag, die wij vaak maar laten voor wat het is, omdat we onze handen aan de eerste lezing en aan het evangelie al vol hebben.

En het moet gezegd: steeds weer duiken die rots en die bron van stromend water op in de verhalen van de Schrift, ook die voor vanmorgen. De bron waarbij eerder al de knecht van Abraham en Jakob en ook Mozes tot rust kwamen na een vermoeiende tocht en respectievelijk Rebekka (Gen. 24), Rachel (Gen. 29) en Zippora (Ex. 2: 15-22) vonden.

In het evangelie voor vanmorgen is die bron daar weer. Nu ontmoet Jezus daar de Samaritaanse. En ja, met dat gegeven voert het verhaal de spanning op. Te meer daar in de beide voorafgaande hoofdstukken al van een bruiloft sprake was, in Kana – Kanaän (Joh. 2:1) en van Jezus als bruidegom (Joh. 3:29) en zo tussen de regels levensgroot de vraag is opgeroepen wie er dan wel de bruid is.

De leerlingen heeft de verteller naar de markt gestuurd om proviand (Joh. 4,8), zodat de ontmoeting tussen die twee, Jezus en de Samaritaanse, zich onder vier ogen kan voltrekken. Schuchter, ja, want Jezus moest door Samaria gaan (Joh. 4:4), heeft de verteller vooraf genoteerd. Waarom dat moest, of van wie, is nog zo een vraag die boven de markt hangt, want normaliter liepen Judeeërs met een grote boog om Samaria heen. Eens te meer schuchter – kortom – begint het elkaar aftasten. Een gesprek dat onverwachte wendingen neemt. Zo een gesprek waarvan je je na enige tijd afvraagt: hoe kwamen we hier eigenlijk op?

Het is het zesde uur, staat er ook nog (Joh. 4: 6), op het heetst van de dag, dat zij met haar kruik komt aangezet (Joh. 4: 7) en Jezus, net als op het einde van het boek nogmaals, zijn dorst uitspreekt: "Mij dorst" (Joh. 4: 7; 19: 28). Wacht na dit een ander uur (Lied 769: 5) en welke volmaakte vreugde (Joh. 3: 29; 15: 11; 16: 24; 17: 13) zal het volgende uur, het zevende, dan brengen?

Een ontmoeting die grenzen verlegt en diep ingesleten misverstanden opruijmt, zo zal nog blijken. Een gelaagd gesprek, geschreven met een pen gedoopt in de beeldtaal van de Schriften.

Zijn dorst die hij op tafel legt (Joh. 4: 7) lijkt haar dorst uit te lokken of bewust te maken (Joh. 4: 15), van onderhuids naar de oppervlakte te trekken, zoals de kruik die zij komt neerlaten in de put (Joh. 4: 7). Haar dorst naar, ja, naar wat? Is het dorst naar vervulling van leegte of gemis; naar liefde, respect, troost; een heimwee van de ziel; dorst naar gerechtigheid, zoals een ander evangelie het noemt (Matt. 5: 6), in wat de jaren haar te verduren hebben gegeven? Het dagelijkse geploeter op het heetste uur van de dag te boven komen, klinkt in elk geval verlokkelijk, zo laat zij zich ontvallen (Joh. 4: 15). En straks zal zij haar kruik laten staan (Joh. 4: 28).

In de geheimtaal van de Schrift ook leeft een mens niet enkel op water en brood, maar staat brood voor het spreken van de Eeuwige (Deut. 8: 3; Matt 4: 4) en is water beeld van de thora, die Mozes in de eerste lezing van vanmorgen met zijn staf moest lostrekken (Ex. 17: 6) uit, jawel, die meetrekkende rots (1 Kor. 10: 4). Marc Chagall schilderde dat verhaal dan ook met naast een blauwe baan van water een gele baan van licht, waarmee de thora onze levensdorst lest.

Levend water dat spontaan opwelt in die meereizende bron, nog voor wij er om vragen, en dat ons het gedoe met een kruik in de diepte bespaart (Joh. 4: 15). Een geschenk vanuit de woestijn, zoals een oeroud lied over die bron zegt (Num. 21: 17-18). Heeft Jezus het daarom over levend water als een geschenk, een gave van God (Joh. 4: 10), zelf een bron die Jezus, zo lijkt hij te zeggen, in eigen persoon meedraagt; een bron die in onszelf wil opwellen (Joh. 4: 14), wanneer wij onze wortels uitstrekken naar de thora, als een boom geplant in de nabijheid van water? (Ps. 1: 2-3) Maar de profeten en de psalmen die dat betuigen, maken geen deel uit van de bijbel van de Samaritanen met enkel de vijf boeken van Mozes.

Lijkt het verhaal niet twee bronnen naast elkaar te zetten waaruit wij kunnen leven? De diepe put van de traditie, eerbiedwaardig, maar ook partijdig en daarmee scheidend en beperkend en bron van conflicten: ruzie om de vraag aan wie de put toekomt (Joh. 4: 12) of welke berg de ware plaats van eredienst is (Joh. 4: 20). En ja, dan kan een Judeese man toch moeilijk drinken uit aardewerk van een Samaritaanse vrouw? (Joh. 4: 9)

En is het niet alsof Jezus in plaats van naar de diepte van de voorvaderlijke traditie met bijbehorende bewijsplaatsen reikt naar de hoogte van de komende eeuw: het uur komt en het is nu, waarin het meer gaat om hoe dan om waar, waarin het er veeleer om gaat wie je zelf bent; of je ontvankelijk ruimte geeft aan de geest, de adem van God, die in jezelf opwelt als een bron (Joh. 4: 14) en of je waarachtig bent en transparant naar God? (Joh. 4: 23-24)

De naar de markt gestuurde leerlingen (Joh. 4: 8) vormen de opmaat tot een tweede verhaal (Joh. 4: 27-38), dat in het eerste (Joh. 4: 5-42) is ingeweven en dat we laten liggen nu, omdat het anders eenvoudig te veel wordt. Maar gaat het daarin niet ten diepste om hetzelfde? Vrij raken van een dwingende agenda en allerlei heilig moeten, om beschikbaar te komen in het moment, een bevrijdend heden (Joh. 4: 23); het ogenblik te bewonen, waartoe ook de

antwoordpsalm van vanmorgen ons opwekt (Ps. 95: 7), door een dwingende manier van omgaan met het leven, met jezelf, met anderen, met God, af te leggen en je open te stellen voor wat als geschenk al op je ligt te wachten? (Joh. 4: 10)

Tot het morele vingertje dat zo vaak naar de Samaritaanse vrouw geheven is, als zou ze een femme fatale zijn, geeft het verhaal toch geen enkele aanleiding. Wie weet is ze vijfmaal weduwe. En staat ze misschien bovenal voor vrouwe Samaria, zoals het evangelie ook Maria kent als dochter Sion of jonkvrouw Jeruzalem. Vrouwe Samaria, die wat haar overkwam, in haar stad gaat berichten (Joh. 4: 28-29); een ander vast element uit die verhalen van ontmoetingen aan de bron (Gen. 24: 28; 29: 12; Ex. 2: 18-19), die in al die verhalen meetrekt (1 Kor. 10: 4), en met haar verhaal een uittocht van stedelingen richting de vreemdeling daar aan de bron op gang brengt (Joh. 4: 30).

Staan die vijf, zes mannen (Joh. 4: 18) wellicht voor de goden die de Samaritaanse en haar stadgenoten bezet hielden met beperkingen en verplichtingen, zonder nog de ware gevonden te hebben?

En hoe herkenbaar zijn die Samaritanen misschien voor ons: godsdienstige halfbloeden, om zo te zeggen, onafwendbaar aangedaan door secularisatie en globalisering, geen volstreekte heidenen, maar evenmin *inner-circle*-gelovigen; wel nog altijd deelgenoten in een optocht door de tijd?

Halverwege dit evangelie heten ze schapen van een andere stal en ziet Jezus het als zijn roeping ook die bijeen te brengen en als een uiteengezworven familie rond de bron te herenigen (Joh. 10: 16), waarbij Jezus vooral moeite lijkt te hebben zijn eigen familie, zo vaak met de rug naar de toekomst gekeerd, over de streep te trekken (Joh. 10: 19-21).

Hoe dan ook: als deze vrouw al vlucht in uitvluchten (Joh. 4: 17), is het dan niet juist om het gesprek zo lang mogelijk te laten duren, als een moment met eeuwigheidswaarde (Joh. 4: 14), een toegewijd heden (Ps. 95: 7) waarin de vreemdeling aan de bron de Ene present stelt: 'Ik-zal-er-zijn' (Ex. 3: 14) spreekt hier met jou (Joh. 4: 26) en zij ook mag zijn wie zij is, gekend en aanvaard tot op het bot (Joh. 4: 29.39).

En is ook dat niet herkenbaar: met de jaren niet meer zo zeker van wat we nog geloven of allemaal niet meer geloven, en toch dat verlangen om het gesprek te laten duren? Een verhaal, kortom, dat ons niet loslaat.

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.